

Preventie- en Handhavingsplan middelengebruik 2026-2029

Samen voor een gezonde, veilige en kansrijke jeugd

gemeente **Houten**

Voorwoord

Middelengebruik onder jongeren is een urgent en complex vraagstuk dat ons allemaal raakt. Als gemeente hebben wij de verantwoordelijkheid om onze jeugd te beschermen tegen de schadelijke gevolgen van alcohol, tabak, vapes en drugs. Maar deze verantwoordelijkheid dragen we niet alleen. Ouders, scholen, sportverenigingen, zorgpartners, ondernemers én jongeren zelf spelen hierin een cruciale rol.

Met dit Preventie- en Handhavingsplan middelengebruik 2026–2029 willen we als gemeente Houten een belangrijke stap zetten. We kiezen bewust voor een brede, integrale aanpak die verder gaat dan alleen alcoholpreventie. Door ook aandacht te geven aan andere middelen en door preventie en handhaving met elkaar te verbinden, bouwen we aan een gezonde, veilige en kansrijke omgeving voor onze jongeren.

Dit plan is tot stand gekomen in samenwerking met inwoners en lokale partners. Hun betrokkenheid en inzichten vormen de basis voor de maatregelen die we de komende jaren gaan uitvoeren. Samen kunnen we bijdragen aan een positieve verandering. Ik ben trots op de inzet van iedereen die heeft bijgedragen aan dit plan en kijk uit naar de gezamenlijke uitvoering.

Laten we blijven investeren in bewustwording, signalering, ondersteuning en toezicht. Want elk kind dat gezond en veilig kan opgroeien, is een winst voor onze hele samenleving.

Wil Kosterman

Namens het college van burgemeester en wethouders

Wethouder Gezondheid

Gemeente Houten

Inhoud

Voorwoord	1
Inleiding	3
Leeswijzer	3
1 Achtergrond en probleemschets.....	4
1.1 De impact van middelengebruik: het probleem	4
1.2 Wettelijk kader	5
1.3 Lokaal beleid, organisatie en uitvoering	6
1.4 Terugblik Preventie- en Handhavingsplan alcohol 2020-2023.....	7
2 Waar staan we nu?	9
2.1 Lokale cijfers en trends middelengebruik	9
2.2 Cijfers op het gebied van veiligheid, toezicht en handhaving.....	11
2.3 Signalen uit de praktijk	13
2.4 Samenvatting Houtense situatie	14
3 Wat willen we bereiken?	15
3.1 Ambitie.....	15
3.2 Hoofddoelstelling	15
3.3 Subdoelen.....	15
3.4 Meten is weten	15
4 Hoe gaan we dat bereiken?	17
4.1 Werken volgens een integrale aanpak	17
4.2 Voorlichting en educatie	18
4.3 Signalering, advies en ondersteuning	20
4.4 Omgeving	22
4.5 Regelgeving en handhaving	23
5 Samenwerking, monitoring en evaluatie.....	26
5.1 Samenwerking.....	26
5.2 Monitoring	26
5.3 Evaluatie	27
Literatuur en bronnen	28
Bijlage 1 Terugblik Preventie- en Handhavingsplan Alcohol 2020-2023.....	30
Bijlage 2 participatieverslag	35

Inleiding

In Houten willen we dat jongeren gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien. Maar dat is niet vanzelfsprekend in een samenleving waarin alcohol, tabak, vapes en andere middelen gemakkelijk te vinden zijn. Jongeren komen er al vroeg mee in aanraking op school, in de sportkantine, via vrienden of online. Dat baart zorgen, want middelengebruik op jonge leeftijd kan grote gevolgen hebben voor de gezondheid en ontwikkeling.

Daarom hebben we als gemeente samen met inwoners, samenwerkingspartners en andere betrokkenen dit Preventie- en Handhavingsplan middelengebruik 2026–2029 opgesteld. In dit document gebruiken we verder de afkorting PHP voor dit Preventie- en Handhavingsplan. Het plan gaat verder dan alleen alcohol: we richten ons op een brede aanpak van middelengebruik (alcohol, drugs, tabak en vapes). En we doen dat niet alleen met regels en controles, maar juist ook met voorlichting, ondersteuning en een gezonde omgeving.

We kiezen voor een aanpak langs vier pijlers:

- **Voorlichting en educatie:** jongeren en hun omgeving bewust maken van de risico's.
- **Signalering en ondersteuning:** zorgen dat problemen vroeg worden herkend en aangepakt.
- **Omgeving:** een gezonde leefomgeving creëren waarin middelengebruik niet vanzelfsprekend is.
- **Regelgeving en handhaving:** zorgen dat de regels worden nageleefd, met slimme inzet van toezicht.

Met dit plan werken we aan: *Het voorkomen van gezondheidsschade en maatschappelijke schade door middelengebruik onder jongeren (tot 18 jaar) en jongvolwassenen (18–25 jaar)*. We meten de voortgang via cijfers van de GGD en evalueren jaarlijks met onze partners. Samen maken we Houten gezonder. Dit plan is een gezamenlijke basis om daar de komende jaren mee aan de slag te gaan.

Leeswijzer

Dit plan bestaat uit vijf hoofdstukken:

- **Achtergrond en probleemschets**
Waarom dit plan nodig is, welke wetten en regels gelden, hoe het lokaal beleid is ingericht en een korte terugblik op het vorige Preventie- en Handhavingsplan.
- **Waar staan we nu?**
Een overzicht van cijfers, trends en signalen uit Houten, inclusief input van inwoners en professionals.
- **Wat willen we bereiken?**
De ambities, doelen en meetbare resultaten voor de komende vier jaar.
- **Hoe gaan we dat doen?**
De aanpak per pijler: voorlichting, ondersteuning, omgeving en handhaving.
- **Samenwerking, monitoring en evaluatie**
Hoe we het plan uitvoeren, met wie we samenwerken en hoe we de voortgang volgen.

In de bijlagen wordt extra informatie gegeven over het participatietraject en de evaluatie van het Preventie- en Handhavingsplan alcohol 2020-2023 (PHP 2020-2023).

1 Achtergrond en probleemschets

1.1 De impact van middelengebruik: het probleem

Zoals aangegeven in de inleiding wordt middelengebruik in een breed kader geplaatst. Onder middelen wordt in dit plan onder meer tabak, alcohol, softdrugs en harddrugs verstaan, maar bijvoorbeeld ook het gebruik van vapes. In deze paragraaf wordt beschreven waarom het gebruik van deze middelen een probleem is. We richten ons vanwege de doelgroep van dit PHP specifiek op jongeren en jongvolwassenen (12–25 jaar).

Het gebruik van middelen zoals alcohol, tabak, lachgas, cannabis en vapes brengt aanzienlijke gezondheidsrisico's met zich mee, vooral voor jongeren onder de 18 jaar. Vroeg beginnen met middelengebruik verhoogt bovendien de kans op verslavingsproblemen op latere leeftijd.

Middelengebruik heeft invloed op bijna alle organen en hangt samen met circa 60 aandoeningen, waaronder leverziekten, hart- en vaatziekten, bepaalde vormen van kanker en cognitieve achteruitgang. Jongeren bevinden zich in een kwetsbare fase van hun ontwikkeling, zowel neurologisch als psychosociaal. De hersenen zijn tot ongeveer het 24e levensjaar in ontwikkeling, waardoor middelengebruik op jonge leeftijd blijvende schade kan veroorzaken.

Middelengebruik begint vaak experimenteel, bijvoorbeeld door sporadisch gebruik van alcohol of cannabis. Hoewel experimenteren onderdeel kan zijn van het volwassen worden, zijn hier duidelijke risico's aan verbonden. Experimenteel gebruik kan overgaan in herhaald gebruik, waarbij middelen worden ingezet om met stress, prestatiedruk of eenzaamheid om te gaan. In dit stadium ontstaan vaak problemen zoals liegen over gebruik, conflicten met familie of vrienden, spijbelen en zelfs contact met politie. Wanneer het gebruik aanhoudt, kan er sprake zijn van misbruik of verslaving, waarbij middelen een centrale rol gaan spelen in het leven van de jongere en op meerdere leefgebieden (school, thuis, werk) problemen kunnen veroorzaken. Of iemand verslaafd raakt, hangt af van genetische, psychische en sociale factoren.

Naast persoonlijke schade heeft middelengebruik ook maatschappelijke gevolgen. Het vergroot de kans op verkeersongelukken, verstoring van de openbare orde, schooluitval en verzuim. Het gebruik van middelen kan leiden tot ondoordachte beslissingen, ongelukken, onveilige seks, agressief en asociaal gedrag of (kleine) wetsovertredingen. Soms heeft onverantwoord middelengebruik alcoholvergiftiging of een overdosis tot gevolg. Bingedrinken (het drinken van vijf of meer glazen alcohol tijdens één gelegenheid) is schadelijk en komt veel voor onder jongeren.

1.2 Wettelijk kader

De urgentie om middelengebruik (met name onder jongeren) aan te pakken binnen Nederland uit zich in verschillende wet- en regelgeving. Hieronder staan de belangrijkste wetten en regelingen genoemd waar gemeentes aan moeten voldoen op het gebied van gezondheid, preventie, veiligheid, toezicht en handhaving.

1.2.1 Wetgeving gezondheid

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet publieke gezondheid (Wpg) die tot doel heeft de gezondheid van inwoners te bevorderen en beschermen. Daarbij gaat het vooral om collectieve preventie (gericht op de gehele bevolking) en selectieve preventie gericht op specifieke (risico)groepen. Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor de zorg in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Jeugdwet.

1.2.2 Nationaal Preventieakkoord

Met het Nationaal Preventieakkoord dat in 2018 tot stand is gekomen maken maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, patiëntenorganisaties, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, gemeenten, fondsen, sportverenigingen en sportbonden en het kabinet samen een krachtig statement om een maatschappelijke beweging te starten die Nederland nog gezonder en vitaler maakt en die aansluit bij de energie in de samenleving. De doelen in het akkoord richten zich op het jaar 2040:

- Een rookvrije generatie;
- Minder overgewicht (van 50% naar 38% van de volwassenen);
- Minder overmatig alcoholgebruik (van 8,9% naar 5%).

Voor jongeren onder de 18 jaar zijn specifieke doelstellingen opgenomen. Zo moet het aantal 12-16jarigen dat ooit gedronken heeft afnemen van 45% naar 25% in 2040.

Uiteindelijk is het doel om te komen tot 0% alcoholgebruik onder de 18 jaar en een naleving van de leeftijdsgrens door verstrekkers van 100%. De gemeente levert met haar maatschappelijke partners en inwoners haar bijdrage aan het realiseren van deze doelstellingen.

1.2.3 Gezond Actief Leven Akkoord (GALA)

In 2023 is het Gezond Actief Leven Akkoord (GALA) vastgesteld. Vanuit het GALA wordt aan een gezonde leefstijl op het gebied van middelengebruik gewerkt door in te zetten op de volgende doelen: effectieve lokale drugspreventie, voorkomen van middelengebruik onder jongeren, leeftijdsgrens op alcohol, vroegsignalering alcoholproblematiek en het terugdringen van roken. Het GALA sluit aan op het Nationaal Preventieakkoord waarbij gezondheid in breder perspectief wordt geplaatst. Naast een gezonde leefstijl is bijvoorbeeld het kunnen opgroeien in een kansrijke omgeving een belangrijk doel, worden gezondheidsverschillen verkleind en wordt er extra aandacht besteed aan mentaal welbevinden.

1.2.4 Alcoholwet

De Alcoholwet heeft als doel om schadelijke gevolgen van alcoholgebruik tegen te gaan en alcohol gerelateerde overlast terug te dringen. De wet valt onder de verantwoordelijkheid

van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en is daarmee primair een gezondheidswet. Het toezicht op de naleving van de Alcoholwet is sinds 2013 decentraal belegd en daarmee de verantwoordelijkheid van de burgemeester. In 2014 maakte een aanpassing van de wet onder meer dat de leeftijdsgrens werd aangepast van 16 naar 18 jaar. Ook moeten gemeenten verplicht een PHP opstellen waarin ze beschrijven hoe ze ervoor zorgen dat er geen alcohol wordt geschonken aan jongeren onder de 18 jaar. En hoe ze als gemeenten vormgeven aan toezicht op en handhaving van deze regel. De Alcoholwet is een wet die de verstrekking van alcoholhoudende dranken en daarmee de beschikbaarheid van alcohol reguleert. Daarnaast richt de Alcoholwet zich op verantwoorde verstrekking.

1.2.5 Tabakswet

De Tabaks- en rookwarenwet is gericht op het terugdringen van tabaksgebruik, het beschermen van niet-rokers en het voorkomen van verslaving bij jongeren. De wet ondersteunt een rookvrije generatie via rookverboden, verkoop- en reclamebeperkingen en toezicht op naleving. De NVWA voert steekproefsgewijze, onaangekondigde controles uit. Gemeenten hebben hierin een beperkte rol; BOA's kunnen strafrechtelijk optreden bij overtredingen, zoals roken in verboden ruimtes of verkoop aan minderjarigen. Ook elektronische sigaretten (vapes) vallen onder deze wet. Verkoop aan jongeren onder de 18 jaar is verboden, net als het gebruik in rookvrije zones. Sinds 2024 zijn smaakjes (zoals fruit of snoep) verboden; alleen tabakssmaak is nog toegestaan. Vapes moeten voldoen aan eisen voor verpakking, inhoud en waarschuwingen. Vanaf 2026 mogen ze alleen nog verkocht worden in tabaksspeciaalzaken, in neutrale verpakkingen.

1.2.6 Opiumwet

De Opiumwet heeft als doel het gebruik, de productie en handel in verdovende middelen te reguleren en de volksgezondheid te beschermen. Gemeenten spelen hierin een belangrijke rol via artikel 13b van de wet (Wet Damocles). Op basis hiervan kan de burgemeester panden sluiten waar drugs worden verhandeld of geproduceerd. Dit geldt ook voor voorbereidingshandelingen. Daarnaast kunnen gemeenten via de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) optreden tegen openlijk drugsgebruik en drugsoverlast in de openbare ruimte.

1.3 Lokaal beleid, organisatie en uitvoering

Zoals hiervoor beschreven hebben wij als gemeente verantwoordelijkheden op het gebied van gezondheidsbevordering, preventie, veiligheid, toezicht en handhaving. Gezondheidsbevordering en preventie is binnen Houten belegd bij team Samenleving en is onderdeel van het Sociaal Domein. Het algemeen beleid van het sociaal domein staat beschreven in de Sociale Koers 2026-2029. Gezondheid, preventie, leefstijl en kansrijk opgroeien maken onderdeel uit van dit beleid. Vanuit de Sociale Koers 2026-2029 wordt gewerkt aan de ambitie: "Goede fysieke en mentale gezondheid voor ouder en kind". Specifiek komen deze onderwerpen ook terug in verschillende onderliggende beleidsdocumenten (waaronder het meerjarenplan Gezond Actief Leven, het sport en beweegakkoord en het Healthy Houten akkoord) en zijn zij onderdeel van samenwerkingsafspraken (bijvoorbeeld coalitie Kansrijke Start, regionaal netwerk Integraal Zorg Akkoord). Voor leefstijl en middelengebruik zijn afspraken gemaakt binnen het Healthy Houten netwerk. Dit netwerk bestaat uit meer dan 50 partners. In 2021 hebben zij de

ambitie uitgesproken om binnen vijf jaar overgewicht te verminderen, bewegen te stimuleren, roken en overmatig alcoholgebruik tegen te gaan en eenzaamheid aan te pakken. In 2026 zal als onderdeel van het uitvoeringsprogramma Sociale Koers een overkoepelend document opgesteld worden voor het brede gezondheidsbeleid. Het PHP zal als bijlage worden opgenomen in dit overkoepelend stuk.

De gemeente Houten heeft een wettelijke taak op het gebied van toezicht en handhaving van de Alcoholwet. Deze taak is belegd bij het team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). De uitvoering ligt bij de BOA's. Vanwege beschikbare capaciteit en inzet die geleverd kan worden, worden prioriteiten gesteld in de aanpak. Er wordt gewerkt met een risicogerichte aanpak, waarbij prioriteit wordt gegeven aan taken met de grootste maatschappelijke impact.

In onze Uitvoerings- en Handhavingsstrategie is het aanpakken van dronkenschap en doorschenken aangemerkt als een hoge prioriteit en het alcoholgebruik onder jongeren als zeer hoge prioriteit. Deze prioritering betekent dat er actief en risicogericht toezicht wordt gehouden op naleving van de regels uit de Alcoholwet, zowel bij evenementen als in de reguliere horeca. De inzet van BOA's en toezichthouders is hierop afgestemd, en het onderwerp maakt ook deel uit van het communicatieplan en de activiteitenkaarten voor 2025. De uitvoering vindt plaats door BOA's en toezichthouders, in samenwerking met partners zoals de politie, HALT en de Veiligheidsregio Utrecht. In een uitvoeringsplan voor de komende jaren zal nader uitgewerkt worden, waar we per jaar op in gaan zetten.

1.4 Terugblik Preventie- en Handhavingsplan alcohol 2020-2023

Dit PHP is een vervolg op het Preventie- en Handhavingsplan alcohol 2020-2023 (PHP 2020-2023). Het PHP 2020-2023 richtte zich op het voorkomen en beperken van gezondheids- en maatschappelijke schade bij jongeren en jongvolwassenen als gevolg van alcoholgebruik. De aanpak was integraal, met inzet op voorlichting, regelgeving en handhaving. Belangrijke ambities waren het vergroten van bewustwording, het terugdringen van alcoholgebruik onder jongeren en het verminderen van excessief gebruik door personen boven de 18 jaar. Hieronder staan de belangrijkste punten beschreven. De gehele evaluatie is te vinden in de bijlage (zie bijlage 1).

1.4.1 Voorlichting en draagvlak

Er zijn gastheergesprekken gevoerd met sportverenigingen en horeca, wat bijdroeg aan bewustwording en naleving. Voorlichting aan ouders bleek lastig; ouderavonden werden slecht bezocht, ondanks alternatieve vormen zoals digitale informatie en themabijeenkomsten. Scholen kregen ondersteuning via weerbaarheidlessen en gastlessen, maar betrokkenheid varieerde sterk. Campagnes zoals "Zien drinken, doet drinken" en deelname aan landelijke initiatieven als IkPas en NIXzonderID versterkten de preventieve boodschap.

1.4.2 Handhaving

De uitvoering van het PHP 2020-2023 viel binnen de coronaperiode. Doordat gedurende deze periode ook een beroep op de BOA's werd gedaan met betrekking tot het naleven van

coronamaatregelen, was er weinig capaciteit beschikbaar voor controles op de Alcoholwet. Prioriteiten lagen in deze periode elders. De samenwerking tussen preventie en handhaving is in de afgelopen jaren versterkt, maar blijft een aandachtspunt door beperkte inzetmogelijkheden (capaciteit, opleiding enz.) en prioriteiten op andere onderdelen. Mysteryshopper-acties toonden lage naleving van leeftijdsgrenzen, vooral bij sportverenigingen. In 2024 werd slechts bij 25% van de bezochte locaties om ID gevraagd. In de afgelopen jaren zijn er geen sancties opgelegd voor overtreding van de Alcoholwet. Dat heeft voornamelijk te maken met het gebrek aan officiële controles.

1.4.3 Regionale samenwerking

Het programma Nuchter Verstand (2010–2019) toonde dat een integrale aanpak werkt, maar dat lokale verankering effectiever is. Houten kiest sindsdien voor een kleinschalige, lokale aanpak met inzet op vier pijlers: omgeving, regelgeving, voorlichting en ondersteuning.

2 Waar staan we nu?

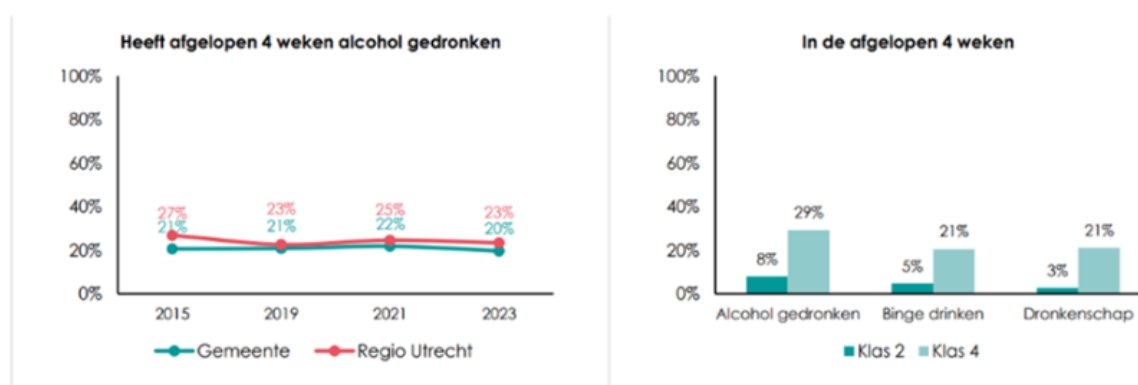
In dit hoofdstuk staan we stil bij cijfers en trends en schetsen we een beeld van de lokale situatie (Gemeente Houten). Om ook de praktijk te betrekken, hebben we signalen en belevingen opgehaald bij stakeholders en inwoners. De hoofdlijnen van deze uitvraag staan beschreven in paragraaf 2.3.

2.1 Lokale cijfers en trends middelengebruik

Voor het in kaart brengen van cijfers en trends op het gebied van gezondheid en leefstijl maken we gebruik van de Gezondheidsmonitor Jeugd en de Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen. Deze onderzoeken worden eens in de vier jaar uitgevoerd. Vanwege corona is een extra onderzoek uitgevoerd in 2021 naar het welbevinden van jongeren. Uitgebreide resultaten zijn terug te vinden via <https://ggdru.buurtmonitor.nl/>. Wanneer we naar de cijfers kijken zien we de volgende opvallende trends binnen Houten:

1. Hoog alcoholgebruik onder jongeren in klas 2 en 4.

Het alcoholgebruik onder jongeren in klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs in Houten is nog steeds hoog. 20% van de jongeren gaf aan in de afgelopen vier weken alcohol te hebben gedronken. Dit percentage is vergelijkbaar met de afgelopen jaren. Daarnaast heeft 13% van de jongeren in diezelfde periode vijf of meer glazen alcohol op één gelegenheid gedronken (bingedrinken), en is 13% dronken geweest.

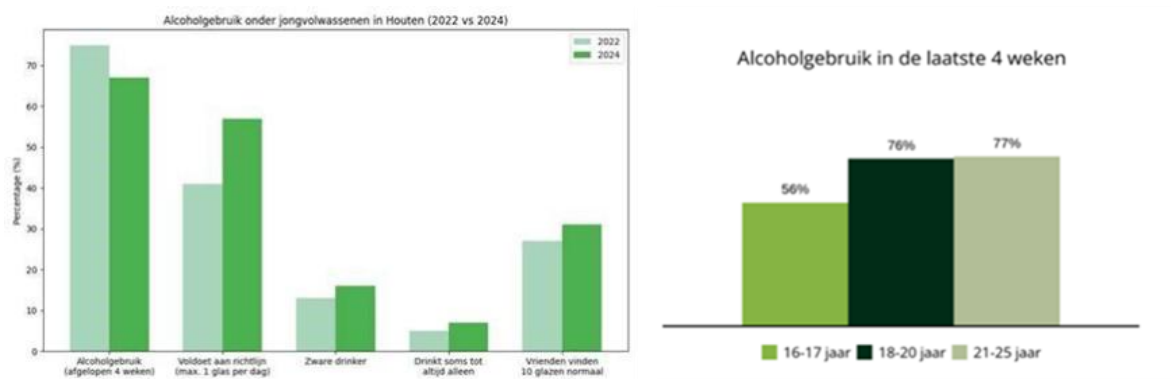

Figuur 1: Cijfers alcohol gebruik gemeente Houten

Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd 2023

2. Daling in alcoholgebruik onder jongvolwassenen, toename % zware drinkers

We zien een lichte daling in het gebruik van alcohol onder jongvolwassenen. In 2024 gaf 67% van de jongvolwassenen aan dat zij in de laatste 4 weken alcohol hadden gedronken. 57% van de jongvolwassenen drinkt niet of maximaal 1 glas per dag. Het percentage zware drinkers (minstens één keer per week 6 glazen voor mannen of 4 glazen voor vrouwen) was 13% in 2021 en in 2023 is dat 16%.

Figuur 2: Cijfers alcohol gebruik gemeente Houten 16-25 jaar

Bron: Gezondheidsmonitor jongvolwassenen 2024

3. Brede acceptatie van alcoholgebruik.

Hoewel er meer aandacht is voor de schadelijke impact van alcoholgebruik onder jongeren, zien we dat er sprake is van normvervaling. Alcoholgebruik lijkt breed geaccepteerd te worden. Van de jongeren in klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs in Houten geeft 28% aan dat de ouders het alcoholgebruik van hun kind goedkeuren of er niets van zeggen. 34% van de ouders raadt het af. Meer dan de helft van de jongeren in klas 2 en 4 geeft verder aan dat sommige tot alle vrienden alcohol drinken.

Bij de jongvolwassenen in Houten valt op dat 31% aangeeft dat hun vrienden het normaal vinden om 10 glazen alcohol op één avond te drinken.

4. Een toename in het gebruik van tabak en vapes.

Uit de Gezondheidsmonitor Jeugd blijkt dat het gebruik van e-sigaretten (vapes) onder jongeren van klas 2 en 4 in Houten de afgelopen jaren is toegenomen. In 2019 gaf 3% van de jongeren aan wekelijks te vaperen in 2023 was dat 6%. 3% rookt (minimaal wekelijks).

Figuur 3: Cijfers tabak en e-sigaretten gemeente Houten

Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd 2023

Uit de Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen blijkt dat het gebruik van tabak en e-sigaretten (vapes) onder jongvolwassenen in Houten ook is gestegen tussen 2022 en 2024. In 2022 rookte 13% van de jongvolwassenen in Houten dagelijks. In 2024 is dit percentage gestegen naar 19%. In 2022 gaf 8% van de jongvolwassenen in Houten aan wel eens te vaperen. In 2024 is dit percentage gestegen naar 9%.

5. Drugsgebruik relatief beperkt maar wel zorgelijk vanwege gezondheidsrisico's.

Uit de Gezondheidsmonitor Jeugd 2023 blijkt dat het drugsgebruik onder jongeren van klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs in Houten relatief beperkt is, maar wel aanwezig. In klas 4 van het voortgezet onderwijs heeft:

- 7% van de jongeren ooit wiet of hasj gebruikt;
- 3% ooit andere drugs dan cannabis;
- Het gebruik komt vaker voor bij jongens dan bij meisjes en is duidelijk hoger in klas 4 dan in klas 2.

Bij de jongvolwassenen (16–25 jaar) in Houten, zoals gemeten in de Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen 2024, is het drugsgebruik breder en complexer. Dit betekent dat niet alleen meer verschillende soorten drugs worden gebruikt (zoals XTC, paddo's, truffels, 3-MMC en lachgas), maar ook dat het gebruikspatroon gevarieerder is. Zo heeft:

- 11% in de afgelopen vier weken cannabis gebruikt;
- 7% gebruikte in diezelfde periode andere drugs;
- 10% heeft ooit lachgas gebruikt.

Dit bredere en complexere gebruik vraagt om extra aandacht vanwege de uiteenlopende gezondheidsrisico's en de moeilijkere signalering en aanpak.

2.2 Cijfers op het gebied van veiligheid, toezicht en handhaving

2.2.1 Registraties en incidenten

Middelengebruik kan maatschappelijke gevolgen hebben. Landelijk zien we dat bijvoorbeeld terug in politieregistraties en ziekenhuisgegevens. Politieregistraties laten zien dat alcohol gerelateerde incidenten onder jongeren regelmatig voorkomen. In 2023 was er een toename van 15% in alcohol- en druggerelateerde overlast, vooral in de openbare ruimte en in de weekenden. Ziekenhuisgegevens tonen aan dat er jaarlijks enkele jongeren worden opgenomen met een alcoholintoxicatie. In 2023 waren er 4.400 SEH-bezoeken door alcoholvergiftiging, waarvan 23% onder de 18 jaar.

Ook de verslavingszorg registreert een toename van hulpvragen bij jongvolwassenen met betrekking tot alcohol- en cannabisgebruik. 7.170 jongeren onder 25 jaar waren in 2023 in behandeling, waarvan 41% met een cannabis verslaving en 18% alcohol met een alcoholverslaving.

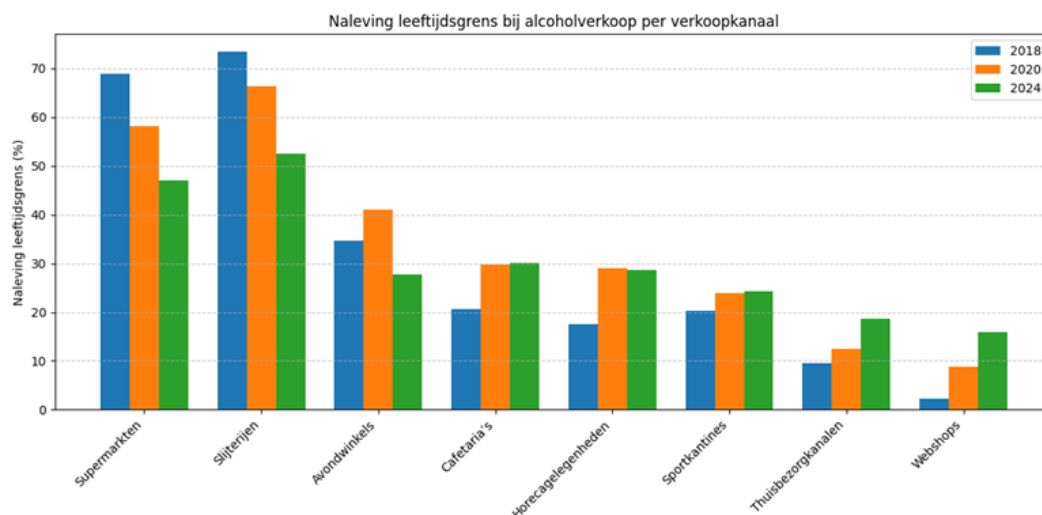
Lokaal zijn de volgende gegevens beschikbaar:

- Het aantal registraties openbaar dronkenschap was 0 in 2020, waarna het opliep naar 5 in 2023 en in 2024 is het weer afgenomen naar 3;
- Er waren in 2024 in de gemeente Houten 56 overlastincidenten gerelateerd aan alcohol en/of drugs, dat waren er in 2020 51;
- Er zijn 77 boetes uitgedeeld in 2024 voor rijden onder invloed, dat zijn er 44 meer dan in 2019. Dit is in lijn met de landelijke trend van de afgelopen jaren, waarin ook een toename is te zien.

2.2.2 Naleving Alcoholwet: leeftijdsgrens

Verkoop van alcohol en tabak aan jongeren onder de 18 jaar is verboden. Verkopers moeten de leeftijd controleren met een geldig identiteitsbewijs(ID), tenzij de klant duidelijk ouder is. De richtlijn wordt gehanteerd om iedereen onder de 25 jaar de ID te laten tonen.

Gemeenten houden toezicht op alcoholverkoop, de NVWA op tabak en online verkoop. Het ministerie van VWS laat regelmatig nalevingsonderzoek uitvoeren. Met dit onderzoek wordt onderzocht in hoeverre de leeftijdsgrens voor alcohol wordt nageleefd door alcoholverstrekkers. Als minderjarigen aan alcohol willen komen is dat nog steeds gemakkelijk in Nederland. Tussen 2018 (37,7%) en 2022 (39,4%) is de landelijke naleving van de leeftijdsgrens bij alcoholverkoop nauwelijks veranderd, en in 2024 is deze zelfs afgenomen (32,7%) (Bureau Objectief, 2024).

Figuur 4: Naleving leeftijdsgrens bij alcoholverkoop per verkoopkanaal

Bron: Bureau Objectief, 2024

Vooraf bij avondwinkels, slijterijen en supermarkten is de naleving afgenomen. Bij webshops en thuisbezorging is juist verbetering zichtbaar. Bij tabaksverkoop is de naleving stabiel gebleven, behalve bij tabaksspeciaalzaken, waar deze daalde van 58,2% naar 43,9%. Alleen het vragen naar de leeftijd blijkt onvoldoende. Interventies zoals ID-controle en hulpmiddelen zijn wel effectief gebleken bij het verbeteren van de naleving.

In 2024 en 2025 zijn in Houten nalevingsonderzoeken uitgevoerd in het kader van de NIXzonderID-actie (2024) en de Kwaliteitsmethodiek horeca (2025). Er werd geconstateerd dat de naleving van de leeftijdsgrens bij alcoholverkoop nog onvoldoende is. In 2024 werd in de horeca bij slechts 25% van de bezoeken om een ID gevraagd. In 2025 lag bij de 2de ronde de naleving bij de horeca in Houten hoger: 100% van de bezochte horecazaken vroeg om ID. Bij andere verkoopkanalen is de naleving ook een aandachtspunt. Uit de NIXzonder ID-actie (2024) bleek dat in cafetaria's in Houten slechts bij 2 van de 8 bezoeken om ID werd gevraagd. In sportkantines was dit bij 1 van de 4 bezoeken het geval. Het aantal gecontroleerde locaties in Houten is beperkt, waardoor de uitkomsten niet volledig representatief zijn voor het gehele lokale aanbod. Toch geven ze een indicatie dat er nog winst te behalen valt in de naleving van de leeftijdsgrens.

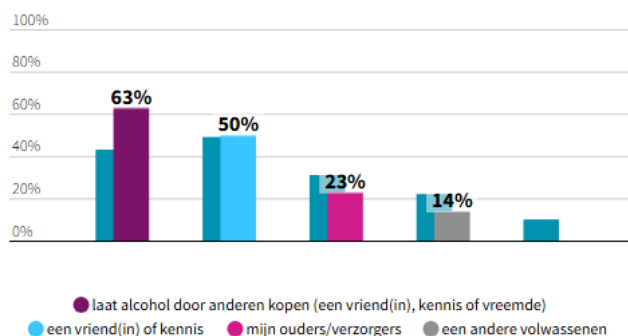
2.2.3 Wederverstrekking

Wederverstrekking is het doorgeven van alcohol door een meerderjarige aan een minderjarige en is strafbaar volgens de Alcoholwet. De ondernemer, de minderjarige en degene die de drank koopt en doorgeeft kunnen beboet worden. Naar wederverstrekking is landelijk en lokaal geen onderzoek gedaan.

Uit de Gezondheidsmonitor Jeugd voortgezet onderwijs blijkt wel dat jongeren uit klas 2 en 4 zelf aangeven dat zij aan alcohol komen via anderen (Zie figuur 5). Daarnaast laten de resultaten van het participatietraject zien dat dit binnen Houten een aandachtspunt is (zie bijlage 2).

Komt aan alcohol via...

Houten

Figuur 5: Jongeren die alcohol krijgen via anderen (meerderjarig)

Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd 2023

2.2.4 Dronkenschap en doorschenken

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft in 2024 voor het eerst een landelijk “Nalevingsonderzoek doorschenken” laten doen naar doorschenken bij dronkenschap in horeca, avondwinkels, slijterijen en para-commerciële instellingen (zoals sportkantines en buurthuizen). Hieruit blijkt dat de naleving van het verbod op toegang (3,2%) en doorschenken (16,8%) laag is (Bureau Objectief, 2024a).

Horecapersoneel blijkt het lastig te vinden om dronkenschap te herkennen en om daar aansluitend op te acteren (Nijkamp e.a., 2020).

Er is lokaal nog geen specifiek onderzoek verricht naar de naleving van het verbod op doorschenken aan personen in kennelijke staat van dronkenschap. De verantwoordelijkheid voor toezicht en handhaving op deze wettelijke bepaling ligt bij de gemeente. Om hier effectief invulling aan te geven, is een strategische en integrale aanpak nodig voor de komende jaren. Dit vraagt om een duidelijke visie, inzet van middelen en voldoende capaciteit. De beschikbare capaciteit staat echter onder druk, wat de uitvoerbaarheid van deze taak bemoeilijkt.

2.3 Signalen uit de praktijk

Naast het gebruik van cijfers uit onderzoek, hebben we inwoners en stakeholders gevraagd naar hun beleving. Een aantal signalen staan in deze paragraaf genoemd. Het uitgebreide verslag is terug te lezen in bijlage 2.

2.3.1 Signalen van stakeholders

In Houten leeft een groeiende bezorgdheid over de normalisering van middelengebruik. Samenwerkingspartners zoals jongerenwerk en verslavingszorg signaleren dat middelengebruik onder jongeren vaak plaatsvindt in de privésfeer, zoals bij vrienden thuis of in parken. Ook vindt er wederverstrekking plaats door oudere jongeren of volwassenen. De zichtbaarheid van middelengebruik op sociale media speelt een rol in de normalisering

ervan. Middelengebruik bespreekbaar maken blijkt lastig. Professionals uit zorg, onderwijs en jongerenwerk zien kansen in gerichte voorlichting, zichtbare handhaving, duidelijke communicatie over risico's, vroegsignalering en samenwerking met ouders en lokale netwerken om het onderwerp beter aan te pakken.

2.3.2 Beleving van inwoners

Via “Houten praat mee” hebben we de beleving van de inwoners van Houten opgehaald. Dit hebben we gedaan door middel van een vragenlijst over middelengebruik (zie bijlage 2). De algemene teneur onder de respondenten is dat middelengebruik onder jongeren in Houten een serieus probleem is dat aandacht vraagt. Alcoholgebruik, roken/ vaperen en drugsgebruik worden breed als zorgwekkend gezien, vooral vanwege sociale druk, toegankelijkheid en onvoldoende ouderlijk toezicht. Respondenten pleiten massaal voor meer voorlichting (vooral op scholen), betere ouderlijke controle, strengere controles en handhaving van bestaande regels, rookvrije zones en samenwerking tussen gemeente, scholen en sportverenigingen. Ook geven inwoners aan dat alternatieve aanpakken zoals het bieden van meer zinvolle vrijetijdsbesteding voor jongeren mogelijk kunnen helpen. Een duidelijke roep om meer preventie, zichtbaarder toezicht en betere handhaving en gezamenlijke verantwoordelijkheid. Er is ook brede zorg over de naleving van regels rondom middelengebruik in Houten. Respondenten vinden dat jongeren nog te gemakkelijk aan alcohol (en soms ook drugs/tabak) kunnen komen en pleiten voor strengere handhaving van bestaande regels en uitbreiding van controles. De huidige handhaving wordt vaak als onvoldoende beoordeeld. Ook wordt gewezen op het belang van betere ouderlijke controle en samenwerking tussen gemeente, scholen en sportverenigingen om naleving te verbeteren.

2.4 Samenvatting Houtense situatie

Op het gebied van middelengebruik zien we op basis van de cijfers de volgende zorgwekkende trends:

- Alcoholgebruik onder jongeren in Houten blijft hoog en is sociaal genormaliseerd, mede door ouderlijke tolerantie en groepsdruk;
- Bij jongvolwassenen is er een toename van zware drinkers, ondanks een lichte daling in algemeen alcoholgebruik;
- Toename in het gebruik van tabak en vapes;
- Bij jongvolwassenen is het drugsgebruik niet alleen hoger, maar ook gevarieerder en betreft het meer verschillende middelen dan bij jongeren op het voortgezet onderwijs.

Daarnaast zien we op basis van (landelijke en lokale) cijfers en de ontvangen signalen dat middelengebruik genormaliseerd is, dat wederverstrekking een uitdaging is, dat de leeftijdsgrens onvoldoende wordt gehanteerd, dat middelengebruik lastig bespreekbaar is en dat jongeren te gemakkelijk aan middelen kunnen komen. Tegelijkertijd zien we dat de capaciteit voor toezicht en handhaving onder druk staat, wat de uitvoering van wettelijke taken bemoeilijkt.

3 Wat willen we bereiken?

3.1 Ambitie

De Gemeente Houten streeft ernaar dat jonge inwoners gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien. Middelengebruik (drugs, roken en vaperen) hoort daar niet bij; alcoholgebruik in elk geval niet vóór het 18e jaar. Een sociale en fysieke omgeving die gezond gedrag stimuleert, ondersteunt deze ambitie.

3.2 Hoofddoelstelling

Ons streven is om gezondheidsschade en maatschappelijke schade door middelengebruik onder jongeren (tot 18 jaar) en jongvolwassenen (18–25 jaar) zoveel mogelijk te voorkomen.

3.3 Subdoelen

De hierboven genoemde doelstelling is breed en richtinggevend. Het geeft aan waar we naartoe willen werken. Om hier in de komende vier jaar stappen in te zetten, richten we ons op de volgende subdoelen:

1. Jongeren zijn weerbaar en kunnen gezonde keuzes maken;
2. De bewustwording over de gevolgen van middelengebruik neemt toe wat bijdraagt aan de-normalisatie van middelengebruik;
3. Het alcoholgebruik onder jongeren (<18 jaar) en jongvolwassenen daalt en de leeftijd waarop het eerste alcoholgebruik plaatsvindt schuift op;
4. Jongvolwassenen drinken maximaal 1 glas alcohol per dag (richtlijn gezondheidsraad);
5. De sociale en fysieke omgeving van jongeren is zo ingericht dat middelengebruik niet aantrekkelijk is en jongeren moeilijker aan middelen kunnen komen;
6. Ouders zijn actief betrokken bij het voorkomen van middelengebruik en stimuleren gezond gedrag;
7. Naleving van de regels van de Alcoholverwet en draagvlak van horeca en para-commerciële instellingen neemt toe.

3.4 Meten is weten

Niet alle bovenstaande subdoelen zijn op dit moment meetbaar. Om toch te kunnen monitoren of ons beleid daadwerkelijk bijdraagt aan ons hoofddoel maken we onderscheid in indicatoren op het gebied van het daadwerkelijke middelengebruik en indicatoren die iets zeggen over de fysieke en sociale omgeving (waaronder naleving).

Om een algemeen beeld te krijgen van het middelengebruik maken we gebruik van een aantal indicatoren uit de Gezondheidsmonitor Jeugd en Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen. De doelstellingen zijn richtinggevend en geven aan waar we naar streven.

- 1. % jongeren (<18 jaar) dat in de afgelopen maand alcohol heeft gedronken**
(bron: GGD Gezondheidsmonitor Jeugd)
Huidige situatie Houten(2023): 20%

Doelstelling: In 2029 geeft $\leq 15\%$ van de jongeren aan dat zij in de afgelopen maand alcohol hebben gedronken.

2. % jongeren (<18 jaar) dat binge drinkt (≥ 5 glazen bij één gelegenheid)

(bron: GGD Gezondheidsmonitor Jeugd)

Huidige situatie Houten (2023): 13%

Doelstelling: In 2029 is het percentage jongeren dat binge drinkt afgenomen tot $\leq 10\%$.

3. % jongvolwassenen (16–25 jaar) met overmatig alcoholgebruik

(bron: GGD Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen)

Onder overmatig alcoholgebruik (zware drinkers) wordt verstaan minimaal 1x per week 6 glazen per dag voor jongens en 4 glazen per dag voor meisjes.

Huidige situatie Houten (2024): 16% zware drinkers

Doelstelling: In 2029 is het percentage jongvolwassenen met overmatig alcoholgebruik gedaald tot $\leq 12\%$.

4. % ouders dat alcohol gebruik onder 18 jaar afkeurt

(bron: GGD Gezondheidsmonitor jeugd)

Huidige situatie Houten (2023): 28% van de ouders keurt alcoholgebruik goed

Afgeleide: 72% keurt het af of zegt er iets van.

Doelstelling: In 2029 keurt minimaal 80% van de ouders alcoholgebruik onder 18 jaar af of zegt er wat van (actieve ontmoediging).

5. % jongeren dat wekelijks rookt of vapet

(bron: GGD Gezondheidsmonitor jeugd)

Huidige situatie in Houten (2023): 4% rookt wekelijks, 15% vapet wekelijks

Doelstelling: In 2029 is het percentage jongeren dat wekelijks rookt gedaald tot $\leq 2\%$ en het percentage dat vapet gedaald tot $\leq 8\%$

Om inzicht te krijgen in de sociale en fysieke omgeving rondom middelengebruik, gebruiken we de volgende indicator:

- **Aantal rook- en vapevrije locaties**

Bron: Rookvrij op de Kaart – Rookvrije Generatie

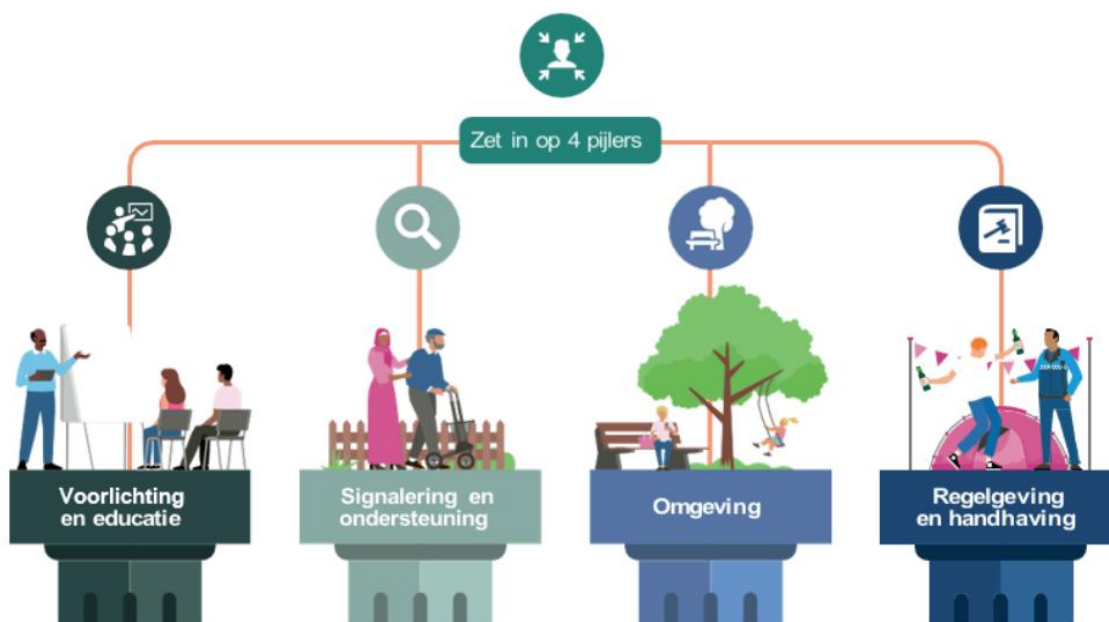
Huidige situatie (2025): 7 locaties

Doelstelling (2029): Minimaal 30 rookvrije locaties in Houten

Deze indicator helpt bij het monitoren van de leefomgeving en maatschappelijke normstelling. Daarnaast is naleving een belangrijk aandachtspunt. Om dit beter te kunnen monitoren en verbeteren, wordt deze naleving in de actualisatie van de uitvoerings- en handhavingsstrategie verder uitgewerkt met eventueel aanvullende indicatoren en doelstellingen. Een belangrijke randvoorwaarde hierbij is de beschikbaarheid van voldoende opgeleide toezichthouders en BOA's met kennis van de Alcoholwet. Op dit moment vormt dit, mede door de combinatie met andere taken, een knelpunt in de handhaving. In de komende jaren wordt daarom ingezet op het onderzoeken of meer inzet uit regionale samenwerking kan worden gehaald om de toezicht en handhaving op de alcohol wet te versterken.

4 Hoe gaan we dat bereiken?

De aanpak van middelengebruik moet aansluiten bij de doelgroep en het gedrag dat zij laat zien. Dit gedrag is afhankelijk van persoonlijke kenmerken, leefstijl, sociale context en leefomgeving. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) heeft een integrale aanpak ‘Gezonde gemeente’ ontwikkeld die uitgaat van al deze aspecten. In deze aanpak worden vier belangrijke pijlers genoemd: educatie, signalering en ondersteuning, omgeving, en regelgeving en handhaving (zie figuur 6). Een combinatie van alle vier de pijlers geeft de grootste kans op gezondheidswinst. De aanpak van het Preventie en Handhavingsplan 2026-2029 is gebaseerd op deze 4 pijlers. In paragraaf 4.1 worden de pijlers toegelicht. Vervolgens staat het plan van aanpak per pijler uitgewerkt. Om resultaat te bereiken is een bijdrage van iedereen in de gemeenschap nodig: de jongeren en jongvolwassenen zelf, scholen, sportverenigingen, ouders, ondernemers. Inwoners en betrokken organisaties hebben ook een bijdrage geleverd aan het opstellen van de maatregelen voor dit plan (zie bijlage 1).

Figuur 6: Gezonde Gemeente – Integrale aanpak
Bron: RIVM Loket Gezond Leven. (2024).

4.1 Werken volgens een integrale aanpak

Het ideaal is een systeembenadering waarin jongeren, ouders én hun omgeving zich bewust zijn van de risico's van middelengebruik, signalen tijdig herkennen en in staat zijn om problematisch gebruik te voorkomen of te beperken. Het terugdringen van middelengebruik via effectieve preventie vraagt een integrale aanpak. Voor de uitvoering van dit plan werken we volgens een integrale aanpak, gebaseerd op het advies van het RIVM "Gezonde Gemeente". Het model maakt duidelijk dat niet alleen educatie en voorlichting, maar ook signalering en ondersteuning, de omgeving en regelgeving en handhaving bijdragen aan het voorkómen van (problemen door) middelengebruik. Dat betekent dat we verschillende maatregelen en interventies in samenhang inzetten voor verschillende doelgroepen en hun omgeving.

Dat doen we aan de hand van 4 pijlers:

1. Voorlichting en educatie

Deze pijler heeft verschillende functies; het bekendmaken van wet -en regelgeving maar ook het verspreiden van kennis en het creëren van bewustwording.

2. Signalering, advies en ondersteuning

Deze pijler heeft als doel het signaleren van (problematisch) alcoholgebruik en overig middelengebruik. En het bieden van handvatten om hier adequaat op te reageren, zodat de problemen niet verergeren en zwaardere zorg niet nodig is.

3. Omgeving

Deze pijler gaat om zowel de fysieke als de sociale omgeving van de jongere. Zowel de inrichting van de fysieke omgeving als de sociale norm die een omgeving impliciet uitdraagt, is van invloed op hoe jongeren zich in die omgeving gedragen. Dat geldt voor de openbare ruimte, maar ook voor bijvoorbeeld de thuisomgeving, school, sportverenigingen en uitgaansgebieden. Daarnaast kan de sociale omgeving van de jongere of jongvolwassene het gewenste gedrag impliciet of expliciet ondersteunen. Denk aan sportkantines die de tap sluiten tijdens jeugdwedstrijden en ouders die niet drinken op een kinderfeestje.

4. Regelgeving en handhaving

Deze pijler gaat over de kaders die er zijn. En de wijze waarop we toezicht houden en handhaven op deze kaders. Het gaat daarbij om zowel de wettelijke kaders als lokale regelgeving.

4.2 Voorlichting en educatie

Voorlichting en educatieve activiteiten vormen een belangrijke basis in het voorkomen van middelengebruik. Hoewel gedragsverandering via enkel voorlichtingsprogramma's vaak beperkt is, blijft het essentieel dat jongeren en hun omgeving goed geïnformeerd zijn over de risico's van alcohol, roken en drugs. Niet alleen om direct gedrag te beïnvloeden, maar om het gebruik te de-normaliseren en daarmee draagvlak te creëren voor effectievere maatregelen zoals handhaving en regelgeving. De bewustwordingsactiviteiten zetten we voornamelijk in via de scholen. Hierdoor bereiken we leerlingen binnen de leeftijdscategorie en hun ouders. Daarnaast hebben we extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen (zoals statushouders) en zetten we algemene campagnes in.

Pijler 1: Voorlichting en educatie
Subdoelen: 1. Jongeren zijn weerbaar en kunnen gezonde keuzes maken 2. De bewustwording over de gevolgen van middelengebruik neemt toe wat bijdraagt aan de-normalisatie van middelengebruik 3. Het alcoholgebruik onder jongeren (<18 jaar) en jongvolwassenen daalt en de leeftijd waarop het eerste alcoholgebruik plaatsvindt schuift op 4. Jongvolwassenen drinken maximaal 1 glas alcohol per dag (richtlijn gezondheidsraad)

Middel	Doelgroep	Toelichting	Wie (indien al bekend)	Draagt bij aan subdoel
Workshops op basisscholen	Leerlingen primair onderwijs (groep 7 en 8)	De workshops richten zich op het mentaal weerbaarder worden. Leerlingen worden gemotiveerd om positief naar zichzelf en naar anderen te kijken. Zo kunnen ze in de toekomst beter gezonde keuzes maken op zowel lichamelijk, psychisch als sociaal gebied.	Subsidiepartner	1,2,3
Leefstijlinterventies op middelbare scholen	Leerlingen voortgezet onderwijs	Bij de interventies vindt op een interactieve manier bewustwording en kennisoverdracht plaats ten aanzien van de achtergronden, oorzaken en gevolgen van gebruik en het oefenen met het maken van gezonde keuzes op dit gebied.	Subsidiepartner	1,2,3,4
Voorlichting aan kwetsbare doelgroepen	Doelgroep en met een verhoogd risico	De gemeente onderzoekt hoe voorlichting over middelengebruik beter kan aansluiten bij kwetsbare groepen zoals jongeren met schuldenproblematiek, jongeren met een licht verstandelijke beperking of nieuwkomers.	Gemeente	1,2,3,4
Kennisoverdracht via inburgeringsaanbod	Nieuwkomers	Thema middelengebruik en verslaving is opgenomen in het inburgeringsaanbod	Gemeente	1,2,3,4
Campagnes bewustwording	Alle inwoners van Houten	Landelijke campagnes zoals IkPas, Nix18, zien drinken doet drinken (alcohol). Deze campagnes stimuleren bewustwording en normverandering op individueel en collectief niveau.	Gemeente	2,3

4.3 Signalering, advies en ondersteuning

Met dit PHP zetten we in op het vroegtijdig signaleren van middelengebruik en het bieden van passende ondersteuning, met speciale aandacht voor jongeren en hun directe omgeving. We richten ons op het versterken van beschermende factoren en het verminderen van risicofactoren die van invloed zijn op het gedrag van jongeren.

Een effectieve aanpak vraagt om samenwerking met ouders, scholen, sportverenigingen, buurthuizen en andere lokale partners. Door brede maatschappelijke betrokkenheid ontstaat een netwerk dat middelengebruik ontmoedigt en vroegtijdige signalering mogelijk maakt. We werken daarmee aan het versterken van de keten van preventie, signalering tot ondersteuning.

In Houten investeren we in het mentaal welbevinden van jongeren, omdat een goede mentale gezondheid de weerbaarheid vergroot en ook de kans op problematisch middelengebruik verkleint. Weerbaarheidstrainingen vormen een belangrijk onderdeel van onze aanpak. Deze trainingen richten zich op het vergroten van zelfvertrouwen, het leren omgaan met groepsdruk en het maken van gezonde keuzes. Ze worden aangeboden aan verschillende leeftijdsgroepen, met extra aandacht voor jongeren in kwetsbare situaties. Ook opvoedondersteuning speelt een belangrijke rol. Ouders leren grenzen stellen en krijgen handvatten om hun kinderen te begeleiden in gezond opgroeien. Naast gerichte activiteiten op het gebied van mentaal welbevinden of middelengebruik worden er in Houten ontmoetingsactiviteiten aangeboden voor sociale verbinding en het welzijn van de jongeren.

Pijler 2: Signalering, advies en ondersteuning

Subdoelen:

1. Jongeren zijn weerbaar en kunnen gezonde keuzes maken.
2. De bewustwording over de gevolgen van middelengebruik neemt toe wat bijdraagt aan de-normalisatie van middelengebruik.
3. Het alcoholgebruik onder jongeren (<18 jaar) en jongvolwassenen daalt en de leeftijd waarop het eerste alcoholgebruik plaatsvindt schuift op.
4. Jongvolwassenen drinken maximaal 1 glas alcohol per dag (richtlijn gezondheidsraad).
5. De sociale en fysieke omgeving van jongeren is zo ingericht dat middelengebruik niet aantrekkelijk is en jongeren moeilijker aan middelen kunnen komen.
6. Ouders zijn actief betrokken bij het voorkomen van middelengebruik en stimuleren gezond gedrag.

Middel	Doelgroep	Toelichting	Wie	Draagt bij aan subdoel
Training vroegsignalering	Professionals in het voortgezet onderwijs	Informatie en advies over riskant middelengebruik van leerlingen	Subsidiepartner	2,5
Weerbaarheids trainingen	Jongeren	Deze trainingen richten zich op het vergroten van zelfvertrouwen, het leren omgaan met groepsdruk en het maken van gezonde keuzes.	Sociaal team	1,2,3,4
KOP KOV Groepsaanbod	Kinderen die opgroeien in een gezin waarin een ouder kampt met psychische problemen (KOPP) of verslavingsproblematiek (KOV)	Deze kinderen lopen een verhoogd risico op het ontwikkelen van psychische klachten of verslavingsproblematiek. In een veilige setting kunnen deze kinderen ervaringen delen, vragen stellen en leren omgaan met hun thuissituatie.	Sociaal Team	1,2,3,4,5
Opvoedondersteuning	Ouders en verzorgers	Toegankelijke opvoedondersteuning. Ouders krijgen praktische hulp bij opvoedvragen, leren grenzen stellen en worden indien nodig doorverwezen naar specialistische hulp.	Sociaal Team, GGD, POH GGZ	2,5,6
POH GGZ jeugd	Kinderen en jongeren	Praktijkondersteuners GGZ-Jeugd (POH GGZ-jeugd) beschikbaar via de huisartsenpraktijken. Zij bieden een luisterend oor en ondersteuning bij psychische klachten bij kinderen en jongeren en kunnen helpen bij het versterken van de ouder-kindrelatie.	Sociaal Team	1,2,3,4,5,6
Ontmoetings activiteiten	Jongeren	Laagdrempelige ontmoetingsactiviteiten voor jongeren. Het aanbod varieert van vrije inloop tot begeleide groepsactiviteiten.	Subsidiepartners	1,5
Preventieve adviesgesprekken	Schoolgaande jongeren en hun ouders	Preventieve adviesgesprekken voor ouders en leerlingen met zorgen rondom middelengebruik.	Subsidiepartner en scholen	1,5,6

4.4 Omgeving

Een gezonde leefomgeving vormt een krachtige basis voor effectieve middelenpreventie. Volgens de systeemtheorie van Holder (1998) is middelengebruik nooit het resultaat van één enkele factor. Het gedrag van de gebruiker wordt beïnvloed door een samenspel van persoonlijke kenmerken, sociale relaties en overheidsbeleid. Dit betekent dat preventie niet uitsluitend op het individu gericht kan zijn, maar juist ook op diens omgeving. Strategieën die de fysieke en sociale context beïnvloeden blijken het meest succesvol, zoals de beschikbaarheid van middelen, sociale normen en opvoedstijlen. In de omgeving van jongeren spelen ouders, scholen, verkooppunten en sportaccommodaties een cruciale rol. Ouders die duidelijke grenzen stellen en betrokken zijn bij hun kinderen, dragen bij aan uitstel en vermindering van middelengebruik. Tegelijkertijd blijkt uit onderzoek van Smit et al. (2020) dat kinderen die hun ouders zien drinken, positiever gaan denken over alcohol, wat het risico op eigen gebruik vergroot. Ook de fysieke beschikbaarheid van middelen is van invloed: jongeren geven aan dat alcohol, tabak, vapes, lachgas en cannabis vaak eenvoudig te verkrijgen zijn, zowel via informele netwerken als online. Een omgeving waarin middelengebruik genormaliseerd is, verlaagt de drempel tot experimenteren.

Dit PHP richt zich op het versterken van een gezonde, kansrijke en veilige omgeving. Dit doen we door in te zetten op ouderbetrokkenheid, het naleven van de Alcoholverwet, het ondersteunen van scholen en sportverenigingen in hun signalerende en normstellende rol en het rookvrij maken van diverse locaties. Met daarin het gemeentehuis als voorbeeldfunctie. Door het rook- en vapevrij maken van de directe omgeving van gemeentelijke gebouwen, wordt een norm gesteld die gezondheid en bewustwording centraal stelt. Daarnaast speelt jongerenwerk een belangrijke rol. Zij stimuleren en activeren jongeren bij het organiseren van activiteiten en spelen een ondersteunende en begeleidende rol richting de jongeren. Door jongeren te bereiken op plekken waar zij dagelijks komen, maken we gezond gedrag vanzelfsprekend en toegankelijk. Zo bouwen we samen aan een omgeving die middelenvrij is en waarin jongeren veilig en gezond kunnen opgroeien.

Pijler 3: Omgeving

Subdoelen:

1. Jongeren zijn weerbaar en kunnen gezonde keuzes maken;
2. De bewustwording over de gevolgen van middelengebruik neemt toe wat bijdraagt aan de-normalisatie van middelengebruik;
3. Het alcoholgebruik onder jongeren (<18 jaar) en jongvolwassenen daalt en de leeftijd waarop het eerste alcoholgebruik plaatsvindt schuift op;
4. Jongvolwassenen drinken maximaal 1 glas alcohol per dag (richtlijn gezondheidsraad);
5. De sociale en fysieke omgeving van jongeren is zo ingericht dat middelengebruik niet aantrekkelijk is en jongeren moeilijker aan middelen kunnen komen;
6. Ouders zijn actief betrokken bij het voorkomen van middelengebruik en stimuleren gezond gedrag;
7. Naleving van de regels van de Alcoholverwet en draagvlak van horeca en para-commerciële instellingen neemt toe.

Middel	Doelgroep	Toelichting	Wie	Draagt bij aan subdoel
Preventieve communicatie via sport	Bezoekers van sportaccommodaties en gymzalen	Zichtbare voorlichting, rookvrije zones en het uitdragen van een gezonde leefstijl via campagnes en inrichting van locaties	Sportsector en gemeente	2,5,7
alcoholpreventie op scholen	Schoolgaande jeugd/ jongeren	Aandacht voor leefstijl door scholen aanpak gericht op middelengebruik: beleid, educatie, vroegsignalering en omgeving.	Gemeente, subsidiepartners en scholen	1,2,3,4,5
Ouderavonden op scholen en algemeen	Ouders van tieners	Bij de ouderavonden krijgen ouders inzicht in de leefwereld van tieners en handvaten voor het omgaan met hun tiener en risicogedrag.	Subsidiepartner	2,5,6
Jongerenwerk	Jongeren (10-23 jaar)	Het jongerenwerk legt contact met jongeren; op straat, op school of in het jongerencentrum.	Jongerenwerk Van Houten en Co	5
Rook-en vapevrije openbare ruimtes	Alle inwoners (specifiek gericht op locaties waar jongeren komen of die zichtbaar zijn voor jongeren)	Het instellen van rook- en vapevrije zones in de openbare ruimte zoals het gemeentehuis, sportaccommodaties, terrassen, speeltuinen en ingangen van publieke gebouwen.	Gemeente, sportsector, zorg- en welzijnsorganisaties	5
Kennisoverdracht	Platform Sport: sportverenigingen en commerciële sportclubs	Jaarlijks wordt de algemene informatie over middelenpreventie actief onder de aandacht gebracht bij de sportsector via het Platform Sport.	Platform Sport	5,7
Healthy Houten themabijeenkomst	Netwerkpartners Healthy Houten en sportverenigingen (barvrijwilligers en horeca coördinatoren)	Themabijeenkomst gericht op gezondheidspreventie, met aandacht voor alcoholbeleid, rookvrije sportomgeving en middelenpreventie.	Partners Healthy Houten, sportsector, Gemeente	5,7

4.5 Regelgeving en handhaving

Regelgeving en handhaving vormen een essentiële pijler binnen dit Preventie en Handhavingsplan van de gemeente Houten. Door gezondheidsbevordering en alcoholmatiging te verbinden met toezicht, openbare orde en veiligheid ontstaat een integrale aanpak die zowel preventief als corrigerend werkt. Het doel is om schade door middelengebruik te beperken, terugval te voorkomen en gezond gedrag te stimuleren.

De gemeente Houten zet in op een combinatie van beleidsontwikkeling, normstellende communicatie en gerichte handhaving. Daarbij wordt gewerkt volgens onze Uitvoerings- en

Handhavingsstrategie waarin risicogericht, proportioneel en transparant toezicht centraal staat. Door het opnemen van preventieve boodschappen in communicatie rondom vergunningverlening, werken we aan het vergroten van de bewustwording en het stimuleren van gedeelde verantwoordelijkheid. Denk bijvoorbeeld aan bepalingen in verhuur- of gebruiksafspraken. Ook onderzoeken we de mogelijkheid van het opnemen van bepalingen over middelengebruik in evenementenvergunningen. Deze maatregelen dragen bij aan het beheersen van alcoholgebruik in publieke settings en versterken de preventieve werking van het vergunningenproces.

Door al bij de start of wijziging van een onderneming het gesprek aan te gaan (gastheergesprek), stimuleren we de bewustwording en gedeelde verantwoordelijkheid. Dit draagt ook bij aan een soepel verloop van het aanvraagproces en een betere informatievoorziening voor ondernemers. In situaties waarin naleving vanuit toezicht centraal staat, is de aanwezigheid van een BOA een waardevolle ondersteuning tijdens het gesprek. Deze aanpak vergroot de effectiviteit van de gesprekken en versterkt het preventieve karakter van het beleid.

We onderzoeken de mogelijkheden en zetten waar mogelijk concrete maatregelen in, zoals schenktijden en mysteryshoppers. Ook het inzetten van horecacontroles zal een bijdrage kunnen leveren aan de naleving van de Alcoholwet. Controles van de Alcoholwet zijn aangemerkt als hoge prioriteit. De toezichtcapaciteit van de gemeente wordt zo efficiënt mogelijk ingezet. Risico-gestuurd toezicht vormt daarbij het uitgangspunt. We werken integraal aan een plan van aanpak om de inzet van controles binnen de beschikbare capaciteit en financiële mogelijkheden in beeld te brengen.

De toezichtcapaciteit wordt efficiënt ingezet, met prioriteit voor risicolocaties en jongeren. Samenwerking met ketenpartners zoals politie, GGD, NVWA en het Openbaar Ministerie versterkt de handhavingskracht. Deze aanpak is onderdeel van een bredere naleefstrategie waarin preventie, toezicht, sancties en communicatie elkaar versterken.

Ook op het gebied van tabaksgebruik wordt gehandhaafd, waarbij de NVWA primair verantwoordelijk is en de gemeente ondersteunend optreedt. Sancties bij overtredingen dragen ook bij aan normstelling en gedragsbeïnvloeding. Zo werkt Houten aan een veilige en gezonde leefomgeving waarin middelengebruik actief wordt teruggedrongen.

Pijler 4: regelgeving en handhaving				
Subdoelen:				
5. De sociale en fysieke omgeving van jongeren is zo ingericht dat middelengebruik niet aantrekkelijk is en jongeren moeilijker aan middelen kunnen komen; 7. Naleving van de regels van de Alcoholwet en draagvlak van horeca en para-commerciële instellingen neemt toe.				
Middel	Doelgroep	Toelichting	Wie	Draagt bij aan subdoel
Bepalingen opnemen in verhuur en gebruiksafspraken	Huurders van gemeentelijke accommodaties	In huurovereenkomsten voor gemeentelijke accommodaties, zowel structureel als incidenteel, kunnen bepalingen worden opgenomen die middelengebruik	Gemeente	5

		ontmoedigen. Bij korte verhuur van sportaccommodaties wordt onderzocht of er expliciete voorwaarden opgenomen kunnen worden in de algemene voorwaarden.		
Preventieve communicatie via het vergunningenproces.	Aanvragers vergunningen	Bij de aanvraag van alcoholwet-, exploitatie- en terrasvergunningen worden preventieve boodschappen over middelengebruik actief meegenomen.	Gemeente	5,7
Schenktijden in Algemene Plaatselijke Verordening (APV)	Para-commerciële instellingen	Afspraken over schenktijden met verruimde tijden voor sportkantines en sociaal-culturele centra in het weekend	Gemeente	5,7
Doorontwikkeling Gastheergesprekken met horeca en para commerciële instellingen	Exploitanten horeca en para commerciële instellingen.	Gastheergesprekken worden onderdeel van het vergunningenproces. Daarnaast worden gastheergesprekken gericht ingezet bij signalen of incidenten. (aanwezigheid BOA ter ondersteuning).	Gemeente	5,7
Het opnemen van bepalingen over middelengebruik in evenementenvergunningen	Aanvragers vergunningen	De burgemeester kan op basis van artikel 35 van de Alcoholwet ontheffing verlenen voor het schenken van zwak-alcoholhoudende drank bij tijdelijke evenementen. We onderzoeken of het opnemen van bepalingen in de evenementenvergunning mogelijk is.	Gemeente	5,7
Inzet Mysteryshoppers	(horeca)Onderne- mers	Er wordt onderzocht of de inzet van mysteryshoppers in regionaal verband weer hervat kan worden. Waar mogelijk participeren we bij landelijke acties op het gebied van leeftijdscontroles.	Gemeente	5,7
Horecacontroles	(Horeca)onderne- mers	Een integraal plan van aanpak voor deze controles wordt nader uitgewerkt.	Gemeente	5,7

5 Samenwerking, monitoring en evaluatie

5.1 Samenwerking

Een effectieve aanpak van middelengebruik vraagt om nauwe samenwerking tussen de gemeente en haar partners. Het PHP is tot stand gekomen in samenspraak met betrokken organisaties zoals Jellinek, GGDrU, Chris en Voorkom, Van Houten&co en het Sociaal Team. De gemeente Houten vervult een coördinerende rol en is op onderdelen ook uitvoerend verantwoordelijk.

De uitvoering van de activiteiten uit dit plan wordt geborgd via subsidieafspraken met betrokken partners en opgenomen in de jaarplannen van gemeentelijke afdelingen Samenleving (SAM) en Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). Zo wordt structureel gewerkt aan het terugdringen van middelengebruik en het versterken van een gezonde leefomgeving.

Binnen de keten vervult de GGDrU een belangrijke rol als uitvoerende en adviserende partner. Via contactmomenten op scholen en online platforms zoals jouw GGD.nl wordt ingezet op voorlichting, vroeg signalering en monitoring. Ook het Sociaal Team Houten is een belangrijke schakel in de ondersteuning van gezinnen, met laagdrempelige opvoedhulp en doorverwijzing naar specialistische jeugdhulp. De jongerenwerkers van Van Houten&co zijn actief op middelbare scholen en in de wijk, waardoor zij snel kunnen inspelen op signalen van risicogedrag en coachingstrajecten kunnen starten.

De samenwerking wordt versterkt door het betrekken van de jongerenadviesraad, die meedenkt over bewustwording en aansluiting bij de leefwereld van jongeren. Daarnaast kijkt de gemeente actief naar praktijkvoorbeelden uit andere gemeenten, zoals het opnemen van preventiebepalingen in vergunningen en het instellen van rookvrije zones bij sportaccommodaties.

Door de samenwerking tussen gemeente, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen en zorgpartners te versterken, werken we aan een betere afstemming binnen de keten van preventie, signalering en ondersteuning. We stimuleren daarmee een gedeelde verantwoordelijkheid voor het welzijn van jongeren. Met deze gezamenlijke aanpak werken we aan het tijdig bereiken en ondersteunen van jongeren, en het terugdringen van middelengebruik.

5.2 Monitoring

Voor de monitoring en evaluatie van het PHP en een eventuele herijking in 2030, maakt de gemeente Houten gebruik van de uitkomsten van de landelijke gezondheidsmonitoren, uitgevoerd door de GGD regio Utrecht in samenwerking met het RIVM.

De Gezondheidsmonitor Jeugd wordt in principe elke vier jaar uitgevoerd. Een uitzondering was de coronaperiode waardoor in 2021 een extra uitvraag is gedaan naar het welbevinden van jongeren. De meest recente meting vond plaats in najaar 2023. De volgende meting staat gepland voor 2027, met publicatie van de resultaten in voorjaar 2028.

De Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen is voor het laatst uitgevoerd in april–juli 2024. De resultaten kwamen begin 2025. De volgende meting staat gepland voor 2028. Deze monitors leveren gegevens over middelengebruik, mentale gezondheid, leefstijl en sociale context. De uitkomsten vormen een belangrijke basis voor het evalueren van de voortgang en het bijstellen van beleidsdoelen in 2030.

5.3 Evaluatie

Evalueren is een belangrijk onderdeel van dit PHP. Om de kwaliteit van onze aanpak hoog te houden en waar nodig tijdig bij te stellen, gebruikt de gemeente de volgende evaluatiecyclus:

- Elk jaar evalueren we in overleg met de samenwerkingspartners de acties. Waar mogelijk gebruiken we inzichten uit de gezondheidsmonitor jeugd en jongvolwassenen, samen met andere beschikbare gegevens, om bij te sturen en nieuwe afspraken te maken.
- Na vier jaar vindt een uitgebreide evaluatie plaats op basis van beschikbaar onderzoek en input van samenwerkingspartners. Hierbij worden de realisatie van activiteiten, effecten van beleid en achterliggende verklaringen op een rij gezet. Op basis hiervan kan vastgesteld worden in hoeverre het beleid de gewenste uitkomsten heeft opgeleverd en op welke punten het beleid bijgesteld dient te worden.

Literatuur en bronnen

Babor, T., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G. & Giesbrecht, N. (2010). *Alcohol: no ordinary commodity: Research and public policy*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.

Bureau Objectief (2024). Landelijk onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrens bij alcohol- en tabaksverkoop in 2024. Nijmegen.

Bureau Objectief (2024a). Landelijk onderzoek naar de naleving van de regels rondom dronkenschap en doorschenken in 2024. Nijmegen.

Bureau Objectief. *Handreiking Toezicht Alcoholwet*. Geraadpleegd van <http://www.handreikingalcoholwet.nl/>, februari 2025.

Engels, R., Kleinjan, M. & Otten, R. (2013) *De rol van ouders bij alcoholgebruik van adolescenten: Stand van zaken*. Nijmegen: Behavioural Science Institute Radboud Universiteit Nijmegen

GALA (2023). Gezond en Actief Leven Akkoord. 's-Gravenhage: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

GGD Regio Utrecht(2023). Gezondheidsmonitor Jeugd, rapport gemeente Houten.

GGD GHOR (2023). Gezondheidsmonitor Jeugd, landelijk. Geraadpleegd van <https://ggdghor.nl/wp-content/uploads/2024/05/Landelijk-rapport-GezondheidsmonitorJeugd-2023.pdf>.

GGD Regio Utrecht (2024). Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen, rapport gemeente Houten.

Holder, H. D. (1998). *International research monographs in the addictions. Alcohol and the community: A systems approach to prevention*. New York, NY, US: Cambridge University Press.

Nationaal Preventieakkoord (2018). *Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland*. 's-Gravenhage: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Nederlands Jeugdinstituut (NJI). (2025). Cijfers over middelenmisbruik en verslaving. Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/cijfers/middelenmisbruik-en-verslaving>

Nijkamp. L., Smeets, L., Greeff, J. de, Scholten, K. & Voorham, L. (2020). Dronkenschap en doorschenken. De impact en aanpak van dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven. Factsheet. Utrecht: Trimbos-instituut

Politie Nederland. (2024). Algemeen Veiligheidsbeeld 2024. Geraadpleegd via <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/publicaties/2024/415f6953-c283-4702-890d-e5d995af70a5.pdf>

RIVM (2024). Impact van het Nationaal Preventieakkoord voor roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik. Geraadpleegd van Samenvatting van de resultaten van de doorrekening.pdf

Rombouts, M., Morren, K., van Dorsselaer, S., Tuithof, M., Monshouwer, K. (2023). Peilstationsonderzoek Scholieren. Alcohol. Geraadpleegd van <https://cijfers.trimbos.nl/scholierenmonitor/alcohol/samenvatting-alcohol/> . Trimbos-instituut, Utrecht.

Reynolds, R.I. (2003). Building Confidence in Our Communities. London: London Drug Policy Forum.

RIVM (2024). Gezonde Gemeente – Aanpak voor integraal gezondheidsbeleid. Geraadpleegd via <https://www.rivm.nl/gezonde-gemeente>

Smit, K., Monshouwer, K., Leeuwen, L. van, & Voogt, C. (2020) – *Zien drinken doet drinken. De invloed van de zichtbaarheid van alcohol in de sociale omgeving op kennis, opvattingen en gebruik van alcohol door jongeren*. Literatuuroverzicht. Utrecht: Trimbos-instituut.

Van Wamel, A., Spronk, D., Sannen, A., Lemmers, L., van Gelder, N. (2023). Drugspreventie bij jongeren en jongvolwassenen. Geraadpleegd van AF2073-Drugspreventie-bij-jongeren-en-jongvolwassenen.pdf. Trimbos-instituut, Utrecht

VeiligheidNL. (2025). Alcoholvergiftigingen en ongevallen met alcohol 2023. Geraadpleegd via <https://www.veiligheid.nl/themas/veilig-productgebruik/cijferrapportage/alcoholvergiftigingen-en-ongevallen-met-alcohol-2023>

VNG Realisatie. (2024, 24 september). Dashboard Openbare Orde en Veiligheid op Waarstaatjegemeente.nl. Het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). Geraadpleegd op 1 september 2025, van <https://hetccv.nl/themas/integraal-veiligheidsbeleid/informatiepositie-gemeenten/datagestuurd-werken-voorbeeldgemeenten/dashboard-oov-op-waarstaatjegemeente/>

Bijlage 1 Terugblik Preventie- en Handhavingsplan Alcohol 2020-2023

In 2014 werd in de toenmalige Drank en Horecawet opgenomen dat gemeenten elke vier jaar een Preventie en Handhavingsplan alcohol moeten vaststellen. In dat jaar is in de gemeente Houten het eerste Preventie- en Handhavingsplan (PHP) opgesteld en door de gemeenteraad vastgesteld. Na de eerste periode is in 2019 het PHP geëvalueerd. De evaluatie toonde aan dat er vooruitgang is geboekt, maar dat er nog steeds uitdagingen zijn, zoals het naleven van de regels door jongeren en de effectiviteit van voorlichtingscampagnes. In 2020 is het vervolg opgesteld en vastgesteld. Dit plan bouwde voort op deze lessen en streefde naar een geïntegreerde aanpak waarbij verschillende afdelingen samenwerkten om de doelstellingen te bereiken.

Het PHP van de gemeente Houten voor de periode 2020-2023 richtte zich op het tegengaan en voorkomen van alcoholgebruik, vooral onder jongeren van 10 tot 18 jaar. Het plan omvatte verschillende strategieën zoals voorlichting, regelgeving en handhaving om de risico's van alcoholgebruik te beperken.

Het hoofddoel van het PHP 2020-2023 was: ***Het voorkomen en beperken van gezondheids- en maatschappelijke schade bij jongeren en jongvolwassenen als gevolg van alcoholgebruik.***

Het hoofddoel was vertaald naar de volgende ambities:

1. de bewustwording van de gevolgen door alcoholgebruik neemt toe;
2. het alcoholgebruik onder jongeren (<18 jaar) neemt verder af;
3. excessief alcoholgebruik door personen boven de 18 jaar neemt af.

Er zijn gemeentelijke cijfers voor alcoholgebruik onder jongeren en jongvolwassenen en er zijn landelijke cijfers over alcoholgebruik. In het PHP 2020-2023 staat dat vooral gedragsverandering nodig is om dit soort ambities te halen en verandering van gedrag vraagt tijd. De ambities waren daarom niet concreet gemaakt, maar werden vertaald in concrete acties.

Voorlichting en publiek draagvlak

Gastheergesprekken

De afgelopen beleidsperiode is er ingezet op het voeren van gastheergesprekken met sportverenigingen en exploitanten van horecabedrijven en winkels. Deze gesprekken zijn een mooi instrument om de dialoog aan te gaan over de naleving van de alcoholregelgeving en om gezamenlijk te werken aan een gezonde en veilige omgeving.

Tijdens de coronaperiode zijn er nauwelijks gastheergesprekken gevoerd. De contacten met deze locaties stonden in die periode vrijwel volledig in het teken van de coronamaatregelen en de naleving daarvan. Hierdoor was er weinig ruimte voor het reguliere preventie- en handhavingsbeleid.

Na deze periode zijn de gesprekken weer opgepakt. Tussen 2020 en 2025 zijn er in totaal 12 gesprekken gevoerd met sportverenigingen en 11 gesprekken met exploitanten van horecabedrijven en winkels. Deze gesprekken werden over het algemeen als positief ervaren. Er was ruimte voor het uitwisselen van verwachtingen, het bespreken van

knelpunten en het bieden van ondersteuning. In sommige gevallen bleek dat de regels goed werden nageleefd, terwijl in andere gevallen juist verduidelijking of aanscherping nodig was. Bij sportkantines sluit het Sportpunt ook aan bij het gesprek. De gastheergesprekken boden een laagdrempelige manier om hierop in te spelen. Ook het thema 'werken aan een gezonde generatie' kwam regelmatig aan bod. De mate waarin organisaties hier actief mee bezig zijn, verschilt sterk. Dit hangt vaak samen met de beschikbare middelen, zowel financieel als qua inzet van personeel en vrijwilligers. Sommige organisaties hebben al concrete stappen gezet richting een gezonder aanbod en rookvrij beleid, terwijl anderen nog zoekende zijn naar haalbare mogelijkheden. Een gastheergesprek is een middel om maatwerk te bieden, bewustwording te vergroten en gezamenlijk te werken aan naleving en preventie. In de praktijk blijkt wel dat het een grote tijdsinvestering vraagt. Het is momenteel nog een eenmalige interventie die niet in samenhang is met toezicht en handhaving.

Voorlichting aan ouders over alcohol

Voorlichting aan ouders is een essentieel onderdeel van het alcoholpreventiebeleid. In de afgelopen beleidsperiode is gebleken dat het bereiken van ouders een blijvende uitdaging vormt. De ouderavonden die gekoppeld zijn aan preventielessen op scholen die worden gegeven door onze subsidiepartners worden structureel slecht bezocht. Om hier verandering in te brengen, is gezocht naar alternatieve vormen van ouderbetrokkenheid. Zo is er tijdens de Week van de Opvoeding in 2020 een avond georganiseerd waarbij ouders met elkaar in gesprek konden gaan over opvoeding en middelengebruik. Hoewel deze aanpak laagdrempeliger is, blijft het lastig om een breed publiek te bereiken. Daarnaast is geëxperimenteerd met digitale informatievoorziening, zoals via websites en nieuwsbrieven, maar ook hier is het bereik beperkt gebleven. De betrokkenheid van ouders blijkt sterk afhankelijk van hun persoonlijke motivatie en de mate waarin zij zich aangesproken voelen door het onderwerp.

Scholen ondersteunen

In de afgelopen jaren is ingezet op het ondersteunen van scholen bij het bevorderen van een gezonde leefstijl en het voorkomen van middelengebruik onder jongeren. De aanpak is in de loop der jaren aangepast op basis van nieuwe inzichten en ervaringen uit de praktijk. Voor het primair onderwijs is gekozen om af te stappen van directe voorlichting over alcohol. Onze subsidiepartner Chris en Voorkom heeft de scholen de afgelopen jaren weerbaarheidslessen aangeboden, gericht op het versterken van sociale vaardigheden en het leren omgaan met groepsdruk. Deze aanpak sloot beter aan bij de ontwikkelingsfase van kinderen en bood handvatten voor het maken van gezonde keuzes. Op het voortgezet onderwijs verschilt de mate van aandacht per school met betrekking tot preventie over genotmiddelen. Tijdens de corona periode heeft dit stil gelegen en daarna miste er overzicht op de ondersteuningsbehoefte van de scholen. Er zijn wel jaarlijks gastlessen en ouderavonden aangeboden. Er wordt ook wisselend gedacht over de effectiviteit van externe themalessen versus structurele integratie in het curriculum. Scholen geven aan dat continuïteit en betrokkenheid van eigen docenten belangrijk zijn voor het succes van preventieactiviteiten. De samenwerking met scholen verloopt wisselend. Sommige scholen zijn actief betrokken en maken gebruik van het beschikbare aanbod, terwijl andere scholen minder prioriteit geven aan het thema. In 2025 is er door onze subsidiepartner Arkin(Jellinek) gestart met het in kaart brengen van de ondersteuning behoefte per VO school in Houten. Op basis daarvan kan de nieuwe subsidieaanvraag voor 2026 gemaakt

worden gericht op betere ondersteuning van de VO scholen. Waarbij samenwerking van onze partners Arkin, Chris en Voorkom!, Van Houten&co en het Sociaal Team een belangrijk aandachtspunt zal zijn.

Landelijke en regionale projecten

De gemeente Houten heeft in de afgelopen jaren deelgenomen aan diverse landelijke en regionale projecten gericht op alcoholpreventie door de berichtgevingen uit te zetten via "Healthy Houten". Een opvallende campagne waar Houten aan heeft deelgenomen is "Zien drinken, doet drinken", een landelijke bewustwordingscampagne die zich richt op ouders van kinderen tussen de 1 en 12 jaar. De kernboodschap luidt: "Kinderen kopiëren jouw drinkgedrag". In Houten is deze campagne lokaal versterkt via Healthy Houten, waarbij ook horecaondernemers en sportkantines betrokken zijn. Zij hebben actief laten zien hoe zij bijdragen aan het voorkomen van overmatig alcoholgebruik onder jongeren. De campagne werd ondersteund met video's, promotiemateriaal en gesprekken op ouderavonden. De deelname aan deze campagne was gericht op het vergroten van de bewustwording onder ouders over hun voorbeeldrol. Het blijft een uitdaging om ouders daadwerkelijk te bereiken en te activeren. De campagne bood hiervoor waardevolle handvatten, maar vraagt om herhaling en lokale verankering om blijvende impact te realiseren. Naast deze campagne heeft Houten ook deelgenomen aan landelijke initiatieven zoals IkPas en NIX zonder ID. Deze projecten zijn waardevol gebleken in het versterken van de preventieve boodschap en het bieden van concrete tools aan inwoners, scholen en verenigingen.

Convenant sportverenigingen

In de periode 2015–2018 hebben Houtense sportverenigingen actief bijgedragen aan het vergroten van bewustzijn rondom verantwoord alcoholgebruik via het convenant Sport en Alcohol. Dit convenant vormde een belangrijke stap in het stimuleren van gezond gedrag binnen sportomgevingen. Verenigingen committeerden zich aan het bespreekbaar maken van alcoholgebruik en het naleven van afspraken, zoals de Instructie Verantwoord Alcoholgebruik. Hoewel het convenant was beëindigd, bleef de wens bestaan om het onderwerp levendig te houden. Bestuurswisselingen binnen verenigingen maken het des te belangrijker om kennis en afspraken structureel te borgen. De gemeente heeft besloten dit te borgen door de gastheergesprekken voort te zetten. Deze gesprekken bieden verenigingen de gelegenheid om ervaringen uit te wisselen en actuele vraagstukken te bespreken.

Evaluatie regionale samenwerking Nuchter Verstand

In 2019 liep de regionale samenwerking Nuchter Verstand formeel ten einde. Dit was een meerjarig regionaal preventieprogramma gericht op het tegengaan en voorkomen van alcohol- en drugsgebruik waarbij de focus ligt op het zo lang mogelijk uitstellen van het eerste gebruik. 10 gemeenten deden als convenantpartner mee. De regionale samenwerking is in 2019 zowel inhoudelijk als op procesniveau geëvalueerd door de GGD regio Utrecht (GGDrU) en I-Research. In deze paragraaf beschrijven we de hoofdlijnen uit deze evaluatie. In de regionale samenwerking werd een integrale aanpak gehanteerd die was gericht op de omgeving van de jongeren (thuis, school en vrijetijd). De maatregelen en activiteiten die zijn uitgevoerd in het kader van Nuchter Verstand waren onder te verdelen in de vier pijlers:

1. Inrichting van de omgeving
2. Regelgeving en handhaving

3. Voorlichting en educatie

4. Signalering, advies en ondersteuning

Veel van de doelstellingen zijn gehaald. Het percentage jongeren onder de 18 dat alcohol drinkt of drugs gebruikt, is gedaald. Wel is het aantal jongeren dat erg veel drinkt, gelijk gebleven. Jongeren gaan later drinken, maar als ze eenmaal drinken, drinken ze veel. Bovendien zijn er nog veel ouders die het goed keuren dat hun kinderen onder de 18 jaar alcohol drinkt. Dat percentage daalt nauwelijks. Uit ervaringen van de convenantpartners kwam naar voren dat de gezamenlijke aanpak zijn waarde heeft gehad, maar dat de ambities en de gedrevenheid om deze te behalen door de jaren heen verwaterd zijn en de energie eruit is. Ook vanwege de grootte (10 gemeenten) en duur (9 jaar). De convenantpartners zijn het erover eens dat doorgaan op dezelfde wijze daarom geen optie is. Daarom is gekozen voor een meer lokale aanpak ingebed in bestaande structuren. Gemeenten kiezen voor een lokale aanpak van alcoholgebruik bij jongeren met hun eigen aandachtspunten en prioriteiten hierin. Daar waar nodig is, weten gemeenten elkaar te vinden, door gebruik te maken van bestaande structuren.

Wat in Houten meegenomen is uit de ervaring van Nuchter Verstand:

- Integrale inzet op het verminderen van alcohol- en drugsgebruik van jongeren blijft nodig;
- Inzet op de vier pijlers werkt: inrichting van de omgeving, regelgeving en handhaving, voorlichting en educatie en signalering, advies en ondersteuning;
- Kies voor samenwerking een kleinere schaal;
- Stel doelen op voor korte- en middellange termijn.

Regelgeving en handhaving

De afgelopen jaren had de gemeente Houten de ambitie om actief in te zetten op het handhaven van de Alcoholwet en het versterken van de samenwerking tussen preventie en handhaving. De uitvoering van de voorgenomen maatregelen is niet volledig gerealiseerd, er zijn diverse knelpunten en leerpunten zichtbaar geworden.

Invloed van corona

De coronaperiode heeft een aanzienlijke impact gehad op de uitvoering van handhavingsactiviteiten. Door de geldende maatregelen en sluitingen in de horeca lag de nadruk van het gemeentelijk toezicht tijdelijk volledig op de naleving van coronaregels. Reguliere controles op alcoholverstrekking en leeftijdsgrenzen konden daardoor slechts beperkt plaatsvinden. Ook gastheergesprekken en mysteryshopper onderzoeken zijn in deze periode grotendeels stil komen te liggen. Dit heeft geleid tot een tijdelijke terugval in de uitvoering van het preventie- en handhavingsbeleid.

Capaciteit en inzet

Naast de coronamaatregelen speelde ook de beschikbare capaciteit van bevoegde BOA's een rol. Er wordt veel beroep op de BOA's gedaan voor uiteenlopende taken, die vaak in de basis niet bij hen belegd zijn. Om controles voor de alcoholwet uit te kunnen voeren moet een BOA hiervoor speciaal opgeleid worden. Momenteel zijn er maar 2 opgeleide BOA's bij de gemeente Houten die alcoholwet controles uit mogen voeren. Door personeelsverloop en ziekte was het vaak niet mogelijk om de geplande controles uit te voeren.

Controles, Mysteryshoppers en sancties

Er is voor de coronapandemie gewerkt met mysteryshoppers vanuit een regiopool. Met deze methode kan de naleving van leeftijdsgrenzen goed gecontroleerd worden. Uit de controles bleek dat sportverenigingen de regels het minst goed naleven, mede door de inzet van barvrijwilligers en gemengd publiek. Tijdens en na de coronaperiode is vanwege capaciteitsgebrek de regiopool niet verder ingezet.

Belangrijk is wel dat er opvolging gegeven wordt op het moment dat er niet volgens de regels wordt gehandeld. In het najaar 2024 hebben we in Houten meegedaan aan de actie NIXzonderID. Er zijn 20 locaties bezocht door een mysteryshopper. Waarvan 8 horecalocaties, 8 cafetaria en 4 sportverenigingen. De naleving van het vragen naar een indentiteitsbewijs bleek laag. 25% heeft gevraagd naar een ID. Als vervolg zijn we gestart met een NIX 18 kwaliteitsmethodiek horeca van Bureau Objectief. Bij deze methodiek worden 10 horecaorganisaties in de drie rondes gecontroleerd op naleving van de leeftijdsgrens. Vervolgens worden de ervaringen gezamenlijk met deze organisaties besproken. Echter zien we dat het lastig is om horecaorganisaties gemotiveerd te krijgen om mee te doen aan deze methodiek.

In de afgelopen jaren zijn er geen sancties opgelegd voor overtreding van de Alcoholwet. Dat heeft voornamelijk te maken van het gebrek aan controles.

Samenwerking en afstemming

De samenwerking tussen preventie en handhaving is verbeterd, met meer afstemming en gezamenlijke inzet bij gastheergesprekken. Wel is dit door personeelwisselingen fragiel. Een integrale aanpak draagt bij aan een effectiever beleid. Het blijft belangrijk om de samenwerking verder uit te breiden, te versterken en te verankeren in de organisatie. Het moet een samenspel worden tussen de teams Samenleving, Veiligheid en Toezicht en Handhaving en er moet een duidelijke koers komen. Met de beperkte capaciteit en financiële middelen moeten we met elkaar een efficiënte en effectieve aanpak ontwikkelen.

Bijlage 2 participatieverslag

Dit participatieverslag bevat een overzicht uitgevoerde participatieaanpak voor het Preventie- en Handhavingsplan middelengebruik. De informatie is verzameld via diverse gespreksvormen, waaronder enquêtes via Houten Praat Mee en gesprekken met betrokken organisaties en betrokken medewerkers van de gemeente Houten. Deze participatie aanpak had het volgende doel:

- Kwaliteit van het beleid verbeteren door het ophalen van kennis en ervaring van betrokkenen (meedenken/meewerken)
- Informatie vanuit landelijke bronnen duiden naar Houten. (meedenken)
- Draagvlak en eigenaarschap vergroten onder partners (uitvoeringspraktijk). (meewerken/ meebepalen)

Vragenlijst voor inwoners via Houten Praat Mee

In het voorjaar van 2025 hebben 265 inwoners van Houten deelgenomen aan een digitale vragenlijst over middelengebruik. Deze participatie vond plaats via het platform Houten Praat Mee en had als doel om inzicht te krijgen in de beleving van inwoners rondom middelengebruik, de naleving van de Alcoholwet en gewenste maatregelen voor de toekomst.

Beleving van de Houtense situatie

Uit de reacties blijkt dat inwoners zich zorgen maken over de zichtbaarheid en toegankelijkheid van middelen, met name onder jongeren. Er zijn signalen dat jonge kinderen betrokken zijn bij de verkoop van drugs en vuurwerk, wat als zorgwekkend wordt ervaren. Inwoners benadrukken dat middelengebruik vaak voortkomt uit onderliggende problematiek, zoals mentale gezondheid, onzekerheid, pesten en een gebrek aan sociale verbinding. Er is behoefte aan een bredere aanpak die niet alleen het middelengebruik zelf adresseert, maar ook de sociale en psychologische context waarin dit plaatsvindt.

Naleving van de Alcoholwet

Respondenten geven aan dat de naleving van de regels rondom alcoholgebruik onvoldoende is, vooral onder jongeren. Er wordt gewezen op het gebrek aan toezicht en handhaving op plekken waar jongeren samenkomen, zoals sportverenigingen, horeca en evenementen. De indruk bestaat dat alcoholgebruik onder de 18 jaar nog te vaak wordt gedoogd of onvoldoende wordt gecontroleerd.

Gewenste maatregelen

Inwoners doen diverse suggesties voor toekomstige maatregelen:

- Voorlichting en educatie over middelengebruik, gericht op zowel jongeren als ouders.
- Versterking van sociale netwerken en weerbaarheid bij jongeren, bijvoorbeeld via scholen, sportclubs en buurtinitiatieven.
- Strengere handhaving van bestaande wet- en regelgeving, inclusief gerichte controles en sancties.
- Creëren van rookvrije plekken
- Samenwerking tussen gemeente, onderwijs, zorg en maatschappelijke organisaties om preventie en signalering te verbeteren.

Deze input vormt een waardevolle basis voor het Preventie en Handhavingsplan middelengebruik in Houten. De betrokkenheid van inwoners laat zien dat er draagvlak is voor een integrale aanpak waarin preventie, handhaving en ondersteuning hand in hand gaan.

Vragenlijst voor verstrekkers via Houten Praat Mee

In het voorjaar is ook een vragenlijst uitgezet onder verstrekkers van verslavende middelen, zoals horecaondernemers, supermarkten en sportverenigingen. Deze vragenlijst had als doel om inzicht te krijgen in hun ervaringen met middelengebruik en hun rol in de naleving van de Alcoholwet. Aan de vragenlijst hebben slechts 13 verstrekkers deelgenomen. Dit lage aantal respondenten is opvallend en lijkt te passen binnen een bredere tendens: er is beperkt draagvlak en betrokkenheid bij het thema middelengebruik onder deze doelgroep. Dit kan verschillende oorzaken hebben, zoals:

- Een gevoel van afstand tot het beleidsterrein.
- Onzekerheid over de eigen rol en verantwoordelijkheden.
- Gebrek aan tijd, middelen of prioriteit binnen de dagelijkse praktijk.
- Onvoldoende bewustzijn van de impact van middelengebruik op jongeren en de gemeenschap.

Deze beperkte respons onderstreept het belang van meer gerichte communicatie en bewustwording richting verstrekkers, zodat zij zich meer betrokken voelen bij het vraagstuk en hun rol daarin beter begrijpen.

Beleving van de situatie in Houten

De verstrekkers die wél hebben gereageerd, geven aan dat zij regelmatig te maken hebben met jongeren die middelen gebruiken, en dat dit soms leidt tot lastige situaties. Er is sprake van sociale druk onder jongeren, en verstrekkers ervaren dat ouders niet altijd voldoende betrokken zijn. Het handhaven van regels blijkt in de praktijk moeilijk, mede doordat jongeren vaak goed weten hoe ze regels kunnen omzeilen.

Naleving van de Alcoholwet

De naleving van de Alcoholwet wordt als uitdagend ervaren, vooral op locaties waar toezicht lastig is, zoals bij sportverenigingen en evenementen. Verstrekkers geven aan dat zij zich bewust zijn van hun verantwoordelijkheid, maar dat zij behoefte hebben aan meer ondersteuning vanuit de gemeente, bijvoorbeeld in de vorm van duidelijke richtlijnen, handvatten en samenwerking met handhavers.

Gewenste maatregelen:

De verstrekkers doen verschillende suggesties voor verbetering:

- Trainingen en voorlichting voor personeel en vrijwilligers over het herkennen van middelengebruik en het voeren van gesprekken hierover.
- Meer zichtbare handhaving en ondersteuning vanuit de gemeente, bijvoorbeeld door controles en aanwezigheid van boa's.
- Samenwerking met scholen en ouders, zodat er een gezamenlijke aanpak ontstaat.
- Duidelijke protocollen en richtlijnen voor verstrekkers, zodat zij weten wat er van hen verwacht wordt en hoe zij kunnen handelen.

Deze input, hoewel beperkt in omvang, biedt inzichten in de praktijkervaringen van verstrekkers. Tegelijkertijd benadrukt het lage responspercentage de noodzaak om het draagvlak en de betrokkenheid binnen deze groep te versterken, zodat zij een actieve rol kunnen spelen in het voorkomen van middelengebruik onder jongeren.

Healthy Houten bijeenkomst

De opgehaalde informatie via Houten Praat Mee is verwerkt in een interactief dashboard. Op basis van dit dashboard zijn we in gesprek gegaan met partners van Healthy Houten over mogelijke maatregelen tijdens de bijeenkomst “Jij en ik maken Houten gezonder” op 23 juni 2025. Deze bijeenkomst bood ruimte voor dialoog en gezamenlijke verkenning van oplossingsrichtingen. Deelnemers konden actief meedenken over drie centrale thema's:

- Bewustwording en gemeenschapsbetrokkenheid
Ideeën varieerden van publiekscampagnes en ervaringsverhalen tot het versterken van lokale netwerken en het zichtbaar maken van positieve rolmodellen en het vervullen van voorbeeldfunctie als gemeente.
- Educatie en voorlichting over middelengebruik
Er werd gepleit voor toegankelijke en doelgroep specifieke informatie. Ook werd het belang van vroegsignalering en het bespreekbaar maken van middelengebruik benadrukt.
- Toezicht en handhaving

Deelnemers gaven aan dat zichtbare handhaving en duidelijke communicatie over regels essentieel zijn. Er werd ook aandacht gevraagd voor samenwerking tussen gemeente, politie, horeca en jongerenwerk.

De bijeenkomst werd gewaardeerd vanwege de open sfeer en de mogelijkheid om vanuit verschillende perspectieven mee te denken. De input is meegenomen in de verdere uitwerking van het preventie- en handhavingsplan.

Interne bijeenkomst gemeente Houten

Intern is het gesprek gevoerd met collega's van verschillende afdelingen, want middelengebruik aanpakken doen we samen en raakt diverse beleidsterreinen. We hebben samen gesproken over waar raakvlakken zitten en welke maatregelen we op kunnen nemen in het Preventie en Handhavingsplan. Ook is het eerste concept voor feedback langs diverse collega's gegaan om zo te zorgen dat alle input goed is opgenomen.